

РОЗДІЛ 9 ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

УДК 82.091

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.43.1.40>

ІНКЛЮЗИВНА ЛІТЕРАТУРА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ІСТОРІЯ, ФУНКЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

INCLUSIVE LITERATURE AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON: HISTORY, FUNCTIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Павлова М.А.,

orcid.org/0009-0009-5312-8722

*студентка II курсу магістратури факультету іноземних мов
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

У статті представлено розгорнутий аналіз інклюзивної літератури як важливого соціокультурного феномена сучасності, що відображає процеси гуманізації суспільства та переосмислення цінностей. З'ясовано, що інклюзивна література виконує не лише естетичну, а й потужну соціальну, освітню та виховну функції, сприяючи формуванню культури рівності, поваги до різноманіття та прийняття «іншого». Визначено, що витoki інклюзивного письма сягають давніх міфологічних і фольклорних текстів, у яких уже простежувалося співчуття до маргіналізованих персонажів. Проте найбільш активний розвиток цей напрям набув у XX–XXI століттях у контексті демократизації суспільних відносин і розширення прав людини. Особливу увагу приділено функціям інклюзивної літератури – репрезентації досвіду людей з інвалідністю, етнічних і релігійних меншин, представників ЛГБТК+ спільноти, дітей, літніх людей та інших соціально вразливих груп. Наголошено, що через художній текст автори формують емпатію, розкривають унікальний досвід героїв і водночас демонструють універсальність людських почуттів. В українському літературному контексті інклюзивна тематика активно розвивається у творчості сучасних письменників, які осмислюють проблеми ідентичності, дискримінації та соціальної адаптації. У статті проаналізовано підходи зарубіжних і вітчизняних дослідників, які розглядають інклюзивне письмо як інструмент культурного діалогу та засіб подолання стереотипів. Підкреслено значення таких текстів для освіти, зокрема їх інтеграцію у шкільні та університетські програми як засобу розвитку емоційного інтелекту та критичного мислення. Перспективи подальших досліджень пов'язано з розширенням видавничих ініціатив, міждисциплінарною взаємодією літературознавства, педагогіки та соціології, а також використанням цифрових медіа для популяризації інклюзивних практик. Таким чином, інклюзивна література постає як динамічний і гуманістичний напрям сучасного мистецтва слова, покликаний формувати свідомість відкритого, толерантного й справедливого суспільства.

Ключові слова: інклюзивна література, соціокультурний феномен, толерантність, емпатія, маргіналізовані групи.

The article presents a comprehensive analysis of inclusive literature as an important sociocultural phenomenon of modernity that reflects the processes of humanization and rethinking of values in contemporary society. It has been established that inclusive literature performs not only an aesthetic but also a significant social, educational, and moral function, fostering a culture of equality, respect for diversity, and acceptance of the "other." The origins of inclusive writing can be traced back to ancient mythological and folkloric narratives that already demonstrated compassion toward marginalized figures. However, the most active development of this literary direction occurred in the 20th–21st centuries, in the context of democratization and the expansion of human rights. Particular attention is paid to the functions of inclusive literature – the representation of the experiences of people with disabilities, ethnic and religious minorities, members of the LGBTQ+ community, children, the elderly, and other socially vulnerable groups. Through artistic texts, authors cultivate empathy, reveal the unique experiences of their characters, and simultaneously emphasize the universality of human emotions. In the Ukrainian literary context, inclusive themes are actively developed by contemporary writers who address issues of identity, discrimination, and social adaptation. The article analyzes the approaches of both Ukrainian and foreign scholars who view inclusive writing as a tool of cultural dialogue and a means of overcoming stereotypes. The significance of such texts in education is emphasized, particularly their integration into school and university curricula as a way to develop emotional intelligence and critical thinking. The prospects for further research are linked to the expansion of publishing initiatives, interdisciplinary collaboration among literary studies, pedagogy, and sociology, as well as the use of digital media to promote inclusive practices. Thus, inclusive literature emerges as a dynamic and humanistic trend in contemporary art, aimed at shaping the consciousness of an open, tolerant, and equitable society.

Key words: inclusive literature, socio-cultural phenomenon, tolerance, empathy, marginalized groups.

Постановка проблеми. Інклюзивна література сьогодні є однією з найактуальніших тем у сучасному літературному процесі, адже вона відображає соціальні зміни, пов'язані з боротьбою за рівність прав, визнанням різноманіття та створенням умов для інтеграції всіх соціальних груп у культурний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інклюзивної літератури висвітлюють у своїх працях як українські, так і зарубіжні науковці: Сара Вулф, Розмарі Гарленд-Томсон, Сюзан Кін, Джудіт Батлер, Девід Мітчелл та Шерон Снайдер. В Україні ці проблеми досліджують В. Беляєва, Н. Горбач та інші. Вчені підкреслюють, що репрезентація маргіналізованих груп у художніх текстах є важливим кроком до деконструкції стереотипів і формування нових культурних моделей.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація знань про інклюзивну літературу, аналіз її історичного розвитку, типологічних характеристик і суспільних функцій, а також визначення її ролі в українському та світовому літературному процесі.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна література сьогодні є однією з найактуальніших тем у сучасному літературному процесі, адже вона відображає важливі соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві [11, с. 44]. У контексті боротьби за рівні права, визнання різноманіття та рівності можливостей для всіх груп людей, інклюзивна література не лише слугує відображенням цих процесів, але й стає важливим інструментом для їхнього стимулювання [9, с. 84]. Як зазначає Міке Бал, «наратив є ключовим інструментом, через який суспільство відображає та формує власні цінності і уявлення про інше» [2, с. 15].

Вона відповідає на потребу у створенні культурного простору, де кожен, незалежно від своєї соціальної групи, статі, національності чи фізичних особливостей, може побачити себе в художньому творі. Це підтверджує й Сара Вулф, наголошуючи, що включення різноманітних персонажів у художні тексти сприяє соціальній інтеграції та розширенню уявлень про спільноту. Подібної думки дотримується й Розмарі Гарленд-Томсон, яка підкреслює, що репрезентація маргіналізованих груп у культурі допомагає змінювати суспільні уявлення про норму та іншість. Це дозволяє розвивати в суспільстві глибше розуміння того, що означає бути частиною більш широкого соціуму з усіма його різноманітними аспектами [11, с. 101].

Тема інклюзивної літератури набуває особливого значення через свою здатність зламу-

вати стереотипи та пропонувати нові моделі відображення реальності. Як підкреслює Сюзан Кін, «література здатна розвивати емпатію, даючи змогу читачеві уявити досвід іншого» [8, с. 3]. Джудіт Батлер вважає, що репрезентація «іншого» в художніх творах стає важливим кроком до деконструкції культурних і гендерних ієрархій. Інклюзивні тексти виникають на тлі глобальних соціальних рухів, що підвищують обізнаність про права людини, боротьбу з расизмом, сексизмом, гомофобією та іншими формами дискримінації. Одним із основних завдань інклюзивної літератури є надання голосу тим, хто традиційно був маргіналізований або змушений залишатися поза межами основного культурного дискурсу, створюючи, за словами Девіда Мітчелла та Шерон Снайдер, «наративний протез», що заповнює прогалини у суспільному сприйнятті.

Ця література стає своєрідним інструментом соціальних змін, сприяючи формуванню більш відкритого та справедливого суспільства [8, с. 74]. Інклюзивна література є важливим напрямом сучасного художнього письма, що спрямований на висвітлення різноманітних соціальних груп у літературних творах. Її завдання полягає у створенні рівноправного літературного простору, де кожен читач може знайти відображення власного життєвого досвіду. Як підкреслює Девід Герман, художній текст має потенціал моделювати сценарії співіснування, де присутні різні культурні та соціальні позиції [8, с. 76]. Сучасні дослідження підтверджують, що інклюзивна література сприяє розвитку емпатії, толерантності та соціальної згуртованості.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «інклюзивна література». Окремі дослідники вважають її напрямом, що зображає життя маргіналізованих груп, тоді як інші розглядають її як засіб соціальної адаптації через текст. Дослідниця Сара Вулф зазначає, що інклюзивна література «сприяє соціальній інтеграції, формуючи у читачів здатність розуміти досвід інших, що відрізняється від їхнього власного». Подібний підхід підтримує й Сюзан Кін, наголошуючи, що «розвиток емпатії є одним із ключових ефектів літературного досвіду». Згідно з позицією Розмарі Гарленд-Томсон, саме репрезентація різних тілесностей і досвідів у художньому творі «розширює горизонти уяви та нормалізує іншість» [5, с. 59].

У таблиці 1.1 відображені й інші визначення поняття «інклюзивна література», наведені в працях як українських, так і зарубіжних дослідників, що дозволяє сформулювати комплексне бачення цього феномену.

Підходи до визначення поняття «інклюзивна література»

Автор	Визначення
Дж. Бут	Література, що відображає досвід та проблеми різних соціальних груп.
Р. Дж. Паласіо	Твори, які формують розуміння різноманітності та толерантності.
С. Вулф	Література, що включає героїв з обмеженими можливостями або маргіналізованих спільнот

Джерело: [складено автором]

Поняття «інклюзивна література» має багатовимірний характер і охоплює як соціокультурні, так і естетичні аспекти. Для точного розуміння цього терміна варто звернутися до його складових. Прикметник «інклюзивний» походить від латинського «*includere*», що означає «включати» або «залучати». У другій половині ХХ століття він набув поширення у сферах освіти та соціальної політики, відображаючи зростання уваги до ідей рівності та прав людини [5, с. 5]. Концепція інклюзії передбачає створення умов, за яких кожна особа має рівний доступ до можливостей розвитку, незалежно від фізичних, соціальних чи культурних особливостей [2, с. 8].

Термін «література» походить від латинського «*litteratura*», що історично означав «писемність» або «сукупність знань». Упродовж століть він стосувався корпусу текстів, які зберігали духовні й культурні цінності певного суспільства. У сучасному значенні література охоплює широкий спектр художніх творів, що передають досвід, емоції й світогляд автора. Як зазначає Міке Бал, саме наратив «є основним інструментом, через який суспільство формує й передає власні уявлення» [2, с. 15].

Інклюзивна література визначається як напрям художнього письма, що відображає досвід різних соціальних груп, включно з тими, що традиційно залишалися поза увагою мейнстрімної культури. Її основні характеристики можна визначити так:

Наявність персонажів, що представляють маргіналізовані або недостатньо представлені групи – людей з інвалідністю, етнічні меншини, представників ЛГБТК+ спільноти тощо. Як підкреслює Сара Вулф, такі герої мають постати не об'єктами жалю, а «повноцінними суб'єктами зі своїм досвідом і внутрішнім світом»

Використання наративів, що розкривають теми толерантності, рівності та подолання стереотипів, що, на думку Сюзан Кін, безпосередньо сприяє розвитку емпатії в аудиторії [21, с. 3].

Акцент на реалістичному зображенні досвіду та емоцій героїв, який допомагає читачам зрозуміти соціальні виклики та мотиви персонажів. Це не лише поглиблює сюжет, але й створює емоційний

міст між автором і читачем, що є одним із важливих завдань сучасного літературного процесу.

Інклюзивна література має глибоке історичне коріння, яке можна простежити ще з античності. Уже в міфах та легендах багатьох народів зустрічаються персонажі з фізичними або психологічними особливостями – від грецького бога Гефеста, який мав ваду ходи, до норвезького Одіна, що пожертвував оком заради мудрості. Ці образи, хоч і вписані в міфологічний контекст, відображали уявлення суспільства про «інакшість» та роль таких героїв у спільноті [14, с. 27].

Пізніше, у XVIII–XIX століттях, із розвитком гуманістичних ідей, інтерес до теми соціальної нерівності та вразливих груп населення знайшов своє відображення в літературі. У творах Чарльза Діккенса, таких як Пригоди Олівера Твіста, автор реалістично зображував життя сиріт і бідняків, акцентуючи увагу на моральній відповідальності суспільства. Віктор Гюго у романі Собор Паризької Богоматері створив образ Квазімодо – персонажа, який поєднує фізичну неповносправність і глибоку внутрішню благородність, підкреслюючи, що зовнішні відмінності не визначають цінності особистості [24, с. 51].

Загалом можна стверджувати, що ще задовго до появи терміна «інклюзія» література виконувала функцію, близьку до сучасного розуміння цього явища: вона привертала увагу до маргіналізованих героїв і формувала співчуття до їхньої долі. У цьому сенсі історичні приклади є підґрунтям для розвитку сучасної інклюзивної літератури, яка продовжує розвивати традицію зображення різноманітності в суспільстві. Розглянемо більш детально періоди розвитку інклюзивної літератури, що відображені в таблиці 2.

Інклюзивна література не з'явилася одномоментно – її становлення тісно пов'язане з глибинними соціальними трансформаціями та рухами за права людини. Вона розвивалася на тлі боротьби з расовою та гендерною дискримінацією, упередженнями щодо ЛГБТК+ спільноти, а також бар'єрами, які постають перед людьми з інвалідністю [37, с. 42].

Періоди розвитку інклюзивної літератури

Період	Характеристика
Давня література	Включення міфологічних персонажів, що уособлювали різні соціальні стани.
XVIII-XIX ст.	Поява творів про соціально незахищені верстви (Ч. Діккенс, В. Гюго).
XX ст.	Розвиток теми рівноправності, боротьба з дискримінацією (Х. Лі, Т. Моррісон).
XXI ст.	Інклюзія в дитячій літературі, кіноадаптації, популяризація через цифрові платформи.

Джерело : [складено автором]

У середині XX століття тема інклюзивності почала займати помітне місце в художніх текстах, особливо у зв'язку з активізацією рухів за громадянські права у США. Це сприяло зростанню популярності афроамериканської та феміністичної літератури, яка, за словами Нусбаум, «не лише відображала, а й формувала нові стандарти соціальної справедливості». Паралельно з цим розвивалася література ЛГБТК+, а також твори, присвячені досвіду людей з інвалідністю, що поступово ставали невід'ємною частиною культурного діалогу [24, с. 77].

В українському літературному просторі інклюзивна тематика все ще перебуває на етапі активного становлення, проте за останні десятиліття з'явилася низка авторів і творів, які відображають культурне та соціальне розмаїття нашої країни [43, с. 31]. Важливо підкреслити, що інклюзивність у літературі – це не лише художній прийом, а й відображення нагальної суспільної потреби, яка корелює зі зміною цінностей і прагненням до рівності прав та можливостей для всіх членів суспільства, незалежно від їхнього походження, статі, сексуальної орієнтації або фізичних особливостей.

Інклюзивна література охоплює широкий спектр тематичних напрямів, кожен з яких спрямований на формування у суспільстві усвідомлення цінності різноманіття та рівності.

По-перше, важливу роль відіграють твори, присвячені людям з інвалідністю. Їхнє завдання полягає у зображенні життєвого досвіду та викликів, із якими стикаються герої, а також у зміні суспільних стереотипів щодо осіб з особливими потребами. Як зазначає Л. Дж. Девіс, літературне представлення інвалідності здатне перетворити домінантний дискурс і надати «голос» тим, хто раніше залишався поза межами культурного простору [9, с. 74]. Показовими прикладами є роман Р. Дж. Паласіо Чудо та класичний твір Д. Кіза Квіти для Елджернона.

По-друге, антидискримінаційна література зосереджується на подоланні расових, етнічних і гендерних упереджень. Роман К. Стокетт

Кольорові люди демонструє багатогранність людських історій на тлі системної нерівності, тоді як Щоденник Анни Франк став світовим символом боротьби з антисемітизмом і тоталітарними режимами [25, с. 14].

Третій напрям – ЛГБТК+ література, що розкриває питання сексуальної орієнтації та ідентичності. Твори Еліс Осман (Серцеїдки) та Андре Асімана (Назви мене своїм ім'ям) сприяють формуванню толерантності й переосмисленню суспільних норм, що узгоджується з підходом, описаним у дослідженні В. Беляєвої про інклюзивний простір художньої літератури [43, с. 33].

Окремо слід виділити дитячу інклюзивну літературу, яка формує у дітей навички емпатії та прийняття з раннього віку. Книжка Джуліан – русалка Джессіки Лав є прикладом того, як художній текст у поєднанні з ілюстраціями може ненав'язливо пояснювати складні теми доступною мовою.

Розвиток інклюзивної літератури тісно пов'язаний із глобальними соціальними змінами та зростанням інтересу до культурного представництва різних груп. Одним із важливих чинників поширення інклюзивних ідей стала адаптація подібних творів у кіно, що, за спостереженням Т. Шекспіра, значно розширює аудиторію та посилює вплив літератури на суспільну свідомість [37, с. 98]. У XXI столітті кількість таких публікацій та їх популярність стабільно зростають, що можна наочно підтвердити за допомогою статистичних і графічних даних. (рис. 1).

Особливістю інклюзивної літератури є її здатність поєднувати риси різних жанрів – від реалістичної прози до фентезі, наукової фантастики чи навіть детективу. Така жанрова гнучкість відкриває широкі можливості для художнього осмислення соціальних і культурних проблем, дозволяючи авторам знаходити оригінальні способи донесення ідей рівності та прийняття. Як зауважує М. Бал, форма і структура наративу можуть стати не менш важливими засобами вираження, ніж сюжет, оскільки вони формують спосіб сприйняття теми читачем [3, с. 27].

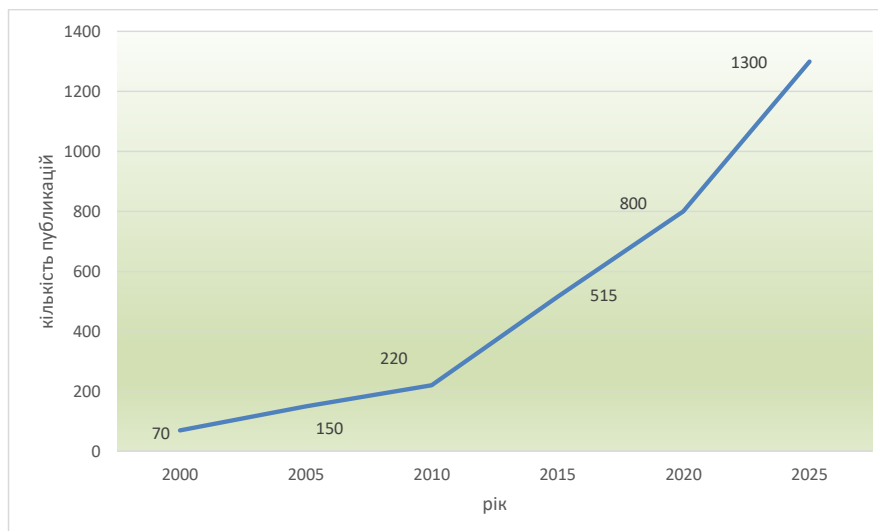

Рис. 1. Динаміка росту інклюзивної літератури

Інклюзивність у літературі проявляється не лише у виборі теми, а й у мовних та стилістичних особливостях. Використання інклюзивної лексики, уповільнення темпу розповіді для глибшого занурення в досвід персонажів або, навпаки, динамічний виклад у сценах, що демонструють боротьбу за права, – усе це художні засоби, які допомагають підкреслити ідею поваги до різноманітності [7, с. 105].

Інклюзивна література постає не лише як літературний напрям, а й як соціальний феномен, тісно пов'язаний із суспільними трансформаціями. Її завдання – кидати виклик стереотипам, пропонуючи нові моделі людської взаємодії, де повага та рівні можливості стають базовими цінностями. Як зазначає Д. Гудлі, культурні наративи, що зображують життя маргіналізованих спільнот, здатні змінювати суспільну уяву і сприяти реальним соціальним зрушенням [6, с. 142].

Таким чином, інклюзивна література не обмежується відображенням проблем, а виступає активним учасником культурного діалогу, допомагаючи суспільству розширювати розуміння людської гідності та створювати умови для рівноправного співіснування.

Інклюзивна література має потенціал змінювати культурні уявлення та ставати дієвим інструментом формування толерантного й відкритого суспільства. Вона створює простір, у якому кожна соціальна група може знайти своє відображення, а читач – глибше усвідомити досвід інших і сприймати їх як рівних. Як підкреслює С. Кін, емпатія, що виникає під час читання, здатна стати каталізатором суспільних змін, адже «літературний досвід дозволяє уявити життя, відмінне від власного» [2, с. 3].

Особливу роль у цьому процесі відіграють твори, що торкаються тем расизму, сексизму, дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації чи інвалідності. Вони не лише висвітлюють соціальні проблеми, але й емоційно занурюють читача у внутрішній світ героїв, які стикаються з бар'єрами на шляху до рівності. За спостереженням М. Нуссбаум, мистецтво і література здатні «розширювати моральну уяву» та формувати глибше розуміння людської гідності [5, с. 14].

Такі образи особливо впливають на молодь, адже вони поєднують емоційний і ціннісний аспекти, сприяючи розвитку критичного мислення та здатності розпізнавати дискримінаційні практики. В українському літературному контексті цей підхід відзначає В. Беляєва, наголошуючи, що інклюзивна література не лише відображає соціальні тенденції, а й «стає чинником їхнього зміцнення та розвитку» [4, с. 31].

Таким чином, подібні твори виконують подвійну функцію – художню й суспільно-просвітницьку, сприяючи трансформації культурних установок і закріпленню цінностей рівності та взаємоповаги.

В Україні інклюзивна література поступово привертає дедалі більшу увагу, хоча все ще перебуває на етапі активного становлення. Цьому сприяють як загальні соціальні трансформації, так і зміни в культурному просторі, де з'являється більше творів, що порушують питання гендерної рівності, прав людей з інвалідністю, а також національних меншин – зокрема ромської та кримськотатарської спільнот. Як зауважує Н. Горбач, важливим завданням сучасної української прози є «створення образів, здатних сприяти формуванню інклюзивної культури» [4, с. 102].

Попри те, що цей напрям ще формується, уже сьогодні можна відзначити появу творчих платформ та проєктів, які підтримують авторів, що працюють з темою соціальної інтеграції. Дослідження В. Беляєвої підкреслюють, що подібні ініціативи відіграють ключову роль у розвитку літературного середовища, орієнтованого на рівність і взаємоповагу [3, с. 35].

Майбутнє інклюзивної літератури в Україні має значний потенціал. Його реалізація потребує як активного залучення авторів до обговорення складних соціальних тем, так і підтримки з боку видавців, культурних інституцій та громадських організацій. У перспективі інклюзивна література може стати не лише важливою складовою культурної спадщини, але й потужним каталізатором суспільних змін, що впливають на глибинні процеси формування національної ідентичності та соціальної єдності.

Інклюзивна література є важливим засобом формування суспільної свідомості та подолання стереотипів. Вона сприяє прийняттю різноманітності, допомагає розширити уявлення читачів про досвід інших людей і створює умови для більш толерантного суспільства. Як зазначає М. Нуссбаум, культура, що визнає людську різноманітність, «здатна забезпечити більш справедливе та рівноправне співіснування» [5, с. 19].

Завдяки своїй здатності залучати читачів до переживань і проблем маргіналізованих груп, інклюзивна література формує емпатію та підвищує рівень соціальної відповідальності. Подальший розвиток цього напрямку потребує підтримки з боку авторів, видавництв, освіт-

ніх установ і дослідників, адже, як наголошує В. Беляєва, «інклюзивний художній простір є не лише дзеркалом суспільних змін, але й інструментом їх прискорення» [4, с. 29].

Інклюзивна література вже інтегрується у шкільні програми, бібліотечні фонди, кіноіндустрію та медіапростір, що сприяє її поширенню серед різних аудиторій. Зростаючий інтерес до цього напрямку вказує на необхідність його наукового аналізу та подальшого теоретичного осмислення. Використання нових технологій – аудіокниг, цифрових платформ та інтерактивних форматів – здатне зробити такі твори ще більш доступними для широких верств населення.

Таким чином, інклюзивна література постає не лише частиною художнього письма, а й значущим суспільним явищем, яке сприяє гармонійному розвитку людства, виховуючи нові покоління у дусі толерантності та взаєморозуміння.

Важливим аспектом розвитку інклюзивної літератури є поява спеціальних видавничих програм та освітніх ініціатив, що підтримують авторів і популяризують тексти з інклюзивною тематикою. Це свідчить про стале зростання уваги до даного явища.

Висновки. Інклюзивна література формує простір культурного діалогу, де кожен має право на репрезентацію. Вона виконує не лише художню, а й суспільну функцію, сприяючи утвердженню ідей рівності та різноманіття. Перспективи розвитку цього напрямку пов'язані з активним залученням авторів, дослідників і освітніх інституцій, а також інтеграцією інклюзивних текстів у навчальні програми та культурні проєкти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gulya N. The impact of literary works containing characters with disabilities in Hungarian textbooks on students' attitudes. *Research in Developmental Disabilities*. 2023. Vol. 134. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0891422222001019> (дата звернення: 04.10.2025).
2. Hughes M. T. Disabilities in children's literature: Is the representation improving? *SAGE Journals*. 2025. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/14687984251333544> (дата звернення: 16.10.2025).
3. Козлюк О. Виховання у дошкільників толерантного ставлення до людей з особливими освітніми потребами засобами інклюзивної літератури. *Іноватика у вихованні*. 2022. Вип. 16. URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu/article/download/506/418> (дата звернення: 04.10.2025).
4. Лук'янчук О. В. Інклюзивна освіта та література: взаємозв'язок формування ціннісних орієнтацій у дітей. *Іноватика у вихованні*. 2023. № 17. С. 112–120. URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu/article/view/562> (дата звернення: 04.10.2025).
5. Meacham S. Disability Representations and Portrayals in Picture Books. *Reading Horizons*. 2024. Vol. 63. Issue 2. URL: https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?Article=3653&context=reading_horizons (дата звернення: 04.10.2025).
6. Осмоловська О. А. Інклюзивна література в сучасному європейському книговиданні : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «12», 2021. 158 с. URL: <https://www.researchgate.net/publication/356749439> (дата звернення: 16.10.2025).
7. Примаченко Я. С. Особливості аналітичного осмислення інклюзії в сучасній художній літературі : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг: ДВНЗ «КДПУ», 2024. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/11996> (дата звернення: 04.10.2025).

8. Serputko H. P. Вступ: поняття інклюзивної літератури як соціокультурного явища. Social and Humanitarian Development of Ukrainian Society in the Context of European Integration. Riga : Baltija Publishing, 2023. С. 12–19. URL: <https://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/314/8645/18054-1?Inline=1> (дата звернення: 16.10.2025).
9. Shelley S. M. Representation Matters: Disability and its Narratives. Lander University Journal of the Arts. 2023. Vol. 7. URL: <https://scholars.wlu.ca/luja/vol7/iss1/1> (дата звернення: 04.10.2025).
10. Story I. Embracing disability identity: Representation in literature. NAEYC Voices of Practitioners. 2023. URL: <https://www.naeyc.org/resources/pubs/vop/dec2023/embracing-disability> (дата звернення: 04.10.2025).
11. Walker H. J. The Representation of Mental and Physical Disabilities in the Media. 2024. URL: <https://annamaria.edu/wp-content/uploads/2024/02/Haylee-Walker-Fall-2023.pdf> (дата звернення: 04.10.2025).
12. Хома О. Наукові підходи до методики навчання мовно-літературної освіти в контексті інклюзивної освіти. Актуальні проблеми гуманітарних наук. 2023. Вип. 66 (ч. 3). С. 210–218. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/66_2023/part_3/32.pdf (дата звернення: 04.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 21.11.2025
Дата публікації: 30.12.2025